

**Δ/ΝΣΗ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**

3^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

**Συντονιστής: Παπαϊωάννου Βασίλειος, φιλόλογος
Συμμετέχουσα καθηγήτρια: Σκότσα Αικατερίνη, φιλόλογος**

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2014

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατά το σχολικό έτος 2013-2014 επιλέξαμε να υλοποιήσουμε στο 3^ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων ένα Πολιτιστικό Πρόγραμμα με τίτλο «**Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης**». Η επιλογή του θέματος έγινε από κοινού με τους μαθητές του 3^{ου} τμήματος της Γ' τάξης (Γ3), οι οποίοι συμμετείχαν σε αυτό και εργάστηκαν για την υλοποίησή του. Βασικό κριτήριο για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος αποτέλεσε η ύπαρξη στην περιοχή μας του αρχαίου θεάτρου της Δωδώνης, ενός σημαντικού μνημείου για την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Μετά την επιλογή του θέματος θέσαμε τους στόχους του προγράμματος που ήταν:

1. Να γίνει αντιληπτή η αξία του αρχαίου θεάτρου της Δωδώνης στον ελληνικό χώρο, αλλά και η προσφορά του στο κοινό των Ηπειρωτών.
2. Να γίνουν γνωστές οι διάφορες φάσεις των ανασκαφών και η αναστήλωση του θεάτρου.
3. Να συνειδητοποιηθεί η σημασία της ύπαρξης του θεάτρου στην αρχαιότητα και η αξία της θεατρικής παιδείας.

Στη συνέχεια καθορίσαμε τη μεθοδολογία υλοποίησης του προγράμματος. Ακολουθήθηκε η μέθοδος project. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες, στις οποίες ανατέθηκαν συγκεκριμένες δραστηριότητες. Έγινε αναζήτηση της σχετικής βιβλιογραφίας, έρευνα στο διαδίκτυο και αξιοποίηση του σχολικού εγχειριδίου της Ελένης του Ευριπίδη για την αρχαία τραγωδία. Επόμενη φάση ήταν η συγκέντρωση του υλικού, η επεξεργασία του και τέλος η αξιολόγησή του σε συνεργασία με τους μαθητές και τους υπεύθυνους καθηγητές.

Στα πλαίσια του προγράμματος στις 25 Φεβρουαρίου 2014 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων, όπου οι μαθητές ενημερώθηκαν από τις υπεύθυνες του Μουσείου για τα ευρήματα που φυλάσσονται στην αίθουσα 7 (αίθουσα ιερού της Δωδώνης). Επίσης στις 7 Μαΐου επισκεφθήκαμε τον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης και μας έγινε ξενάγηση από την αρχαιολόγο κα Σιώζου. Στην ορχήστρα του θεάτρου οι μαθητές Γκουρμπάτσης Αλέξανδρος στο ρόλο του «Θεοκλύμενου», Μπούνας Πέτρος στο ρόλο του «Μενέλαου» και η μαθήτριά Ποτσικά Φαίδρα στο ρόλο της «Ελένης» παρουσίασαν το Γ' Επεισόδιο από την «Ελένη» του Ευριπίδη.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία αναδρομή στην ιστορία του ιερού της Δωδώνης, στη γεωγραφική του θέση, στην πορεία των ανασκαφών, στην αρχαία παράδοση, στα λατρευτικά έθιμα και στις γιορτές που ήταν καθιερωμένες. Επίσης γίνεται μία σύντομη αναφορά στο θεατρικό είδος, την τραγωδία, τους δραματικούς αγώνες και τους μεγάλους τραγικούς.

Πιστεύουμε ότι από όλη αυτή τη διαδικασία οι μαθητές αποκόμισαν χρήσιμες γνώσεις για το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης καθώς επίσης και για τη σημασία της αρχαίας τραγωδίας ως καλλιτεχνικής δημιουργίας, ενώ ταυτόχρονα ανέπτυξαν το πνεύμα της ομαδοσυνεργατικότητας και συντροφικότητας.

Ιωάννινα Μάιος 2014

Οι Υπεύθυνοι του Προγράμματος

Παπαϊωάννου Βασίλειος, Φιλολόγος, συντονιστής

Σκότσα Αικατερίνη, Φιλολόγος, συμμετέχουσα καθηγήτρια

Το ιερό της Δωδώνης

Η προέλευση του ονόματος Έλληνες

Δωδώνη, ένα όνομα σημαντικό όχι μόνο για τον αρχαιολογικό χώρο, αλλά και για την προέλευση του ονόματος Έλληνες. Κατά τον Αριστοτέλη το όνομα Έλλην προέρχεται από την πρώτη κοιτίδα των Ελλήνων στην Ήπειρο, την Ελλοπία, κοντά στη Δωδώνη. Οι κάτοικοι της Ελλοπίας ονομάζονταν Σελλοί, που σημαίνει Ελλοί, δηλαδή Έλληνες.

«Περὶ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ Δωδώνην καὶ τὸν Ἄχελῶν· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ρεῦμα μεταβέβληκεν· ὄκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοί». Αριστοτέλη Μετεωρ. 1, 14. Σελλοί = Ελλοί > Έλληνες

Η γεωγραφική θέση

Το ιερό της Δωδώνης είναι ο σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος της ΒΔ Ελλάδος. Βρίσκεται μεταξύ του επιβλητικού όγκου του όρους Τόμαρος, δυτικά, και της οροσειράς της Μανωλιάσας, ανατολικά. Τα Ομηρικά έπη, με τις αναφορές στη Δωδώνη, καθώς και η στροφή των ευρωπαϊών λογίων στη μελέτη της κλασικής αρχαιότητας οδήγησαν πολλούς περιηγητές και μελετητές στην ανεύρεση του ιερού της Δωδώνης.

Οι ανασκαφές

Τη θέση του ιερού της Δωδώνης βεβαίωσε πρώτος με επιτυχία ο Ηπειρώτης πολιτικός Κωνσταντίνος Καραπάνος το 1875. Οι ανασκαφικές έρευνες του Καραπάνου υπήρξαν πλούσιες σε ευρήματα, αλλά δεν έδωσαν συγκεκριμένα συμπεράσματα. Αποτέλεσαν όμως τη βάση για την πρώτη τοπογραφική αποτύπωση του ιερού.

Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου το 1913, τις ανασκαφές ανέλαβε η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία με τους καθηγητές Γ. Σωτηριάδη (1920) και Δ. Ευαγγελίδη (1929-1932). Με το τέλος του πολέμου ο Δ. Ευαγγελίδης επανέρχεται στην έρευνα του ιερού το 1952 και από το 1955 συνεργάζεται με τον Σωτήριο Δάκαρη.

Με τις ανασκαφές του ο Σωτήριος Δάκαρης ανέδειξε το ιερό της Δωδώνης, εκτός από πανελλήνιο θρησκευτικό ιερό, ως το πολιτικό και πολιτιστικό κέντρο των Ηπειρωτικών φύλων. Με την αναστήλωση του θεάτρου η Δωδώνη έγινε πάλι κέντρο πολιτισμού με τις παραστάσεις τραγωδιών και κωμωδιών του Εθνικού Θεάτρου υπό την αιγίδα της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών.

Το θέατρο

Το θέατρο, από τα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα της Ελλάδος, με χωρητικότητα 17.000 θεατών, είναι χτισμένο σε φυσική κοιλάδα του εδάφους, με νότιο προσανατολισμό, προς το μεγάλο άξονα της κοιλάδας. Η μορφή του αναδείχθηκε μετά την αναστήλωσή του από τον Σωτήριο Δάκαρη το 1960.

Η αρχαία παράδοση

Η αρχαία ελληνική παράδοση αναγνώριζε τη Δωδώνη ως το αρχαιότερο και το μοναδικό ελληνικό μαντείο μέχρι μία εποχή.

«Τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι καὶ ἦν τὸν χρόνον τούτον μόνον».

Ἡρόδοτος, 2, 52, 2

Ο Ὅμηρος στην *Ιλιάδα* παρουσιάζει τον Αχιλλέα να κάνει σπονδές στον Δία πριν αντιμετωπίσει τον Έκτορα.

Δία της Δωδώνης, πρωτοκύβερνε, πελασγικέ, που μένεις μακριά, την παγερή αφεντεύοντας Δωδώνη, και τρογύρα χαμοκοιτάμενοι, ανιφτόποδοι, ζουν οι Σελλοί, οι δικοί σου προφήτες...

(μετάφραση Ν. Καζαντζάκη-Ι. Κακριδή)

Στην *Οδύσσεια* ο Οδυσσεάς προσποιούμενος τον κρητικό έμπορο διηγείται στον Εύμαιο ότι ο πραγματικός Οδυσσεάς πήγε στη Δωδώνη για να ρωτήσει την ιερή βαλανιδιά «φηγό» πώς θα επιστρέψει στην Ιθάκη.

Αλλά και στο αρχαιότερο της Οδύσσειας έπος «*Αργοναυτικά*» γίνεται αναφορά στους Αργοναύτες που, όταν κατασκεύαζαν την Αργώ, με προτροπή της Αθηνάς, πήραν ένα κομμάτι ξύλου από την προφητική βαλανιδιά και το τοποθέτησαν στην πλώρα του πλοίου για να τους καθοδηγεί (*Απολλόδωρος 1.19.16*).

Ο *Ήσιόδος* σε ένα απόσπασμά του αναφέρεται στην Ελλοπία, την πεδιάδα των Ιωαννίνων και της Δωδώνης, στους κατοίκους, στο μαντείο και στους ιερείς της Δωδώνης.

«Υπάρχει κάποια Ελλοπία με εύφορη γη και καλά λιβάδια, πλούσια σε κοπάδια και αργοκίνητα γελάδια, όπου κατοικούν άνθρωποι με πολλά πρόβατα και πολλά γελάδια, άνθρωποι αμέτρητοι, άνθρωποι θνητοί. Εκεί υπάρχει κάποια Δωδώνη στην εσχατία του ελληνικού κόσμου. Τούτη την αγάπησε πολύ ο Δίας και την όρισε για δικό του μαντείο, πανέντιμο μεταξύ των ανθρώπων (...) Κατοικούν στις ρίζες της φηγού, απ' όπου παίρνουν τις μαντείες οι θνητοί· και όταν έρθει κανένας να ρωτήσει τον αθάνατο θεό φέρνοντας δώρα, θα λάβει καλές ειδήσεις». (*Ήσιόδος, Ήοιαι, απόσπασμα 1,34*).

Ο *Ηρόδοτος* (*Ίστοριῶν 2.52. κ.εξ.*) διέσωσε τον ιδρυτικό μύθο της λατρείας του Δία στη Δωδώνη, η λατρεία του οποίου σύμφωνα με τον ιστορικό έφτασε από την Αίγυπτο. Κατά την παράδοση οι Φοίνικες απήγαγαν από το ιερό των Θηβών δύο ιέρειες, από τις οποίες μία πούλησαν στη Λιβύη και την άλλη στην Ελλάδα. Η πρώτη ίδρυσε το μαντείο του Άμμωνα Δία στη Λιβύη και η δεύτερη το ιερό του Δωδωναίου Δία στη Θεσπρωτία.

Παρόμοια ιστορία πληροφορήθηκε ο *Ηρόδοτος* από τις ιέρειες κατά την επίσκεψή του στη Δωδώνη. Δύο μαύρα περιστέρια (*μέλαιναι πελειάδες*) έφυγαν από τις Θήβες της Αιγύπτου, το ένα για τη Λιβύη και το άλλο για τη Δωδώνη. Το δεύτερο περιστέρι κάθισε σε μία βελανιδιά (*φηγό*) και με ανθρώπινη φωνή παρήγγειλε ότι εκεί έπρεπε να ιδρυθεί μαντείο του Δία.

Λατρεία

Πριν τη λατρεία του Δωδωναίου Δία είχε προηγηθεί η λατρεία της θεάς Γης, της θεάς της γονιμότητας, της ευφορίας της φύσης, θεότητας πολύ διαδεδομένης στην Ανατολική Μεσόγειο από το 3000 π.Χ.

Η συνύπαρξη των δύο θεοτήτων, της προελληνικής θεάς της γονιμότητας και του Δωδωναίου Δία, παρουσιάζεται σε ένα νόμισμα του 300 π.Χ. περίπου. Στη μία όψη του νομίσματος εμφανίζεται η ιερή φηγός με φύλλα, βαλανίδια και τρία περιστέρια (**πελειάδες**) και στην άλλη όψη ένας ταύρος στην κορυφή ενός βουνού με την επιγραφή **ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ**, που στη δωρική διάλεκτο σημαίνει Ηπειρωτών.

Η μαντεία

Το ιερό της Δωδώνης ήταν φημισμένο επίσης για τις μαντείες. Από την Οδύσσεια (**ραψωδίες ξ 327-330, τ 296-299**) γνωρίζουμε ότι στα παλαιότερα χρόνια οι χρησμοί δίνονταν από το θρόισμα, τον ψίθυρο δηλαδή που προκαλούνταν από τον αέρα στα φύλλα της βαλανιδιάς.

«Τὸν δ' ἔξ Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεόιο
ἔκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλήν ἐπακοῦσαι (...)

Οι προφητικές ιδιότητες της ιερής βαλανιδιάς είναι γνωστές και στους τραγικούς ποιητές. Ο Σοφοκλής στην τραγωδία του «**Τραχίνιαι**» αποκαλεί το ιερό δένδρο «πολύγλωσσον», ενώ ο Αισχύλος στην τραγωδία του «**Προμηθεύς Δεσμώτης**» αναφέρεται στην ύπαρξη πολλών ιερών βαλανιδιών στο χώρο της Δωδώνης. Άλλος τρόπος μαντείας ήταν η παρατήρηση από τους ιερείς του πετάγματος και των κρωγμών των περιστεριών που φώλιαζαν στη φηγό, την ιερή βαλανιδιά.

Οι ερωτήσεις των πιστών, αλλά και οι απαντήσεις από το μαντείο της Δωδώνης αρχικά δίνονταν μόνο προφορικά. Σταδιακά υποβάλλονταν μόνο γραπτά, αφού χαράσσονταν με αιχμηρό εργαλείο πάνω σε μία μαλακή επιφάνεια. Οι απαντήσεις ήταν συνήθως προφορικές και σπανιότερα γραπτές με Ναι ή Όχι. Οι περισσότερες από τις ερωτήσεις των πιστών ήταν αφελείς και απλοϊκές και είχαν μεγάλη ποικιλία. Αφορούσαν οικογενειακά προβλήματα (γάμος, τεκνοποιία), τον επαγγελματικό προσανατολισμό, το εμπόριο, τη μετανάστευση, τη σοδειά του χωραφιού κλπ.

Γιορτές-Τα Νάια

Στη Δωδώνη γιορτάζονταν κάθε τέσσερα χρόνια τα Νάια προς τιμήν του Δία. Καθιερώθηκαν κατά πάσα πιθανότητα στα χρόνια της βασιλείας του Πύρρου και περιλάμβαναν γυμνικούς και δραματικούς αγώνες, αλλά επίσης μουσικούς αγώνες και αρματοδρομίες. Κατά τη ρωμαϊκή εποχή διεξάγονταν και θηριομαχίες στο θέατρο, το οποίο είχε μεταβληθεί σε αρένα. Με την επικράτηση του Χριστιανισμού τον 4^ο μ.Χ. αιώνα οι γιορτές σταμάτησαν οριστικά.

Σύγχρονη εποχή

Από τη δεκαετία του 1960 άρχισαν να δίνονται παραστάσεις αρχαίου θεάτρου στη Δωδώνη, από το Εθνικό Θέατρο αρχικά, στα πλαίσια των Ηπειρωτικών με πρωτοβουλία της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών. Τα τελευταία χρόνια γίνονται εργασίες συντήρησης στο αρχαίο θέατρο με αποτέλεσμα τη διακοπή των παραστάσεων. Ευχής έργο θα είναι το θέατρο να δοθεί το ταχύτερο δυνατό στο φυσικό του σκοπό, τη «διδασκαλία» αρχαίας τραγωδίας και κωμωδίας.

Δράμα-αρχαίο θέατρο

Στην αρχαία Ελλάδα το θέατρο ως οικοδόμημα χρησίμευσε για τη «διδασκαλία», την παρουσίαση δηλαδή του δράματος, ενός θεατρικού έργου που ήταν προορισμένο να παρουσιαστεί στο κοινό. Τα διάφορα στάδια της εξέλιξης του δράματος είναι τα εξής:

Οι ρίζες του δράματος

Το δράμα, το έπος και η λυρική ποίηση είναι τα τρία είδη του αρχαίου ελληνικού ποιητικού λόγου. Το δράμα που είναι θεατρικό είδος, συνυφασμένο με τη διονυσιακή λατρεία, εκτός από το λόγο, περιλάμβανε τη μουσική και την όρχηση, δηλαδή την κίνηση. Το δράμα ήταν **δρώμενον** (από το ρήμα **δράω-δρῶ**, που σημαίνει πράττω, κάνω κάτι), δηλαδή πράξη με σημασία όχι μόνο καλλιτεχνική, αλλά και θρησκευτική και μετατρέπονταν έτσι σε ιεροτελεστία.

Η προέλευση του δράματος

Οι αρχές του δράματος βρίσκονται στη λατρεία του Διονύσου, του θεού της αμπέλου και του οίνου. Η θεότητα αυτή προσωποποιεί επίσης τη βλάστηση και τις εναλλαγές της φύσης. Γνώρισμα της διονυσιακής λατρείας ήταν η **έκσταση**, η συναισθηματική μέθη και η ταύτιση του ανθρώπου με το θεό Διόνυσο. Απαραίτητη επίσης στις διονυσιακές τελετές ήταν η **μεταμφίεση** με δέρματα ζώων και το βάψιμο του προσώπου με **τρυγία**, το κατακάθι του κρασιού.

Η τραγωδία

Η προέλευση της λέξης τραγωδία είναι αβέβαιη. Πιστεύεται ότι τραγωδία σημαίνει η **ῥῆδῆ τῶν τράγων**, των ακολούθων του θεού Διονύσου που φορούσαν δέρματα τράγων ή το χορικό άσμα σε διαγωνισμό με βραβείο για το νικητή έναν τράγο. Ο Αρίων διαμόρφωσε καλλιτεχνικά τον διθύραμβο τον 6^ο π.Χ. αι. συνθέτοντας τους στίχους και τη μουσική. Ο Θέσπης όμως είναι εκείνος που διαχώρισε τον πρωτοτραγουδιστή από τον χορό δίνοντας στην τραγωδία την τελική της μορφή. Ο Αριστοτέλης συνδέει την τραγωδία με τον **διθύραμβο**, ένα τραγούδι που προήλθε **ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον**, από τους πρώτους τραγουδιστές των χορών.

Ορισμός της τραγωδίας

Ο Αριστοτέλης στο έργο του «Ποιητική» δίνοντας τον ορισμό της τραγωδίας αναφέρει ότι η ποίηση είναι απομίμηση μίας πράξης, ελεύθερη και δημιουργική, με αρχή, μέση και τέλος. Έχει σημαντική έκταση, ώστε να δίνει την πλήρη εποπτεία στον θεατή. Τα **«ἠδύσματα»**, τα στολίδια του λόγου, είναι ο ρυθμός, η αρμονία και η μελωδία. Η τραγωδία οδηγεί τον θεατή μέσα από το έλεος προς τον ήρωα και τον φόβο για τα παθήματά του στην κάθαρση, τη λύτρωση και την ανακούφιση, στην αποκατάσταση της ηθικής τάξης.

Η έννοια του τραγικού

Στην τραγωδία ο ήρωας συγκρούεται με ανώτερες από αυτόν δυνάμεις, τη μοίρα ή τη βούληση των θεών. Η φυσιολογική ήττα του τραγικού ήρωα αναδεικνύει το ηθικό μεγαλείο του ανθρώπου που μάχεται με υπέρτερες δυνάμεις επιτυγχάνοντας την ηθική νίκη. Ο θεατής με αυτό τον τρόπο εξυψώνεται, λυτρώνεται με τη μαγεία της τέχνης και γίνεται ανώτερος άνθρωπος.

Το θεατρικό οικοδόμημα

Η διδασκαλία, η παρουσίαση δηλαδή των τραγωδιών, γινόταν πάντοτε την ημέρα και στο ύπαιθρο. Το αρχαίο θέατρο αποτελούνταν από τρία μέρη:

- **το κυρίως θέατρο ή κοίλον**, που προοριζόταν για τους θεατές,
- **την ορχήστρα**, το μέρος στο οποίο γινόταν η παράσταση και
- **τη σκηνή**, το χώρο στον οποίο μεταμφιέζονταν οι ηθοποιοί.

Μεταξύ του κοίλου και της σκηνής υπήρχαν δύο είσοδοι από αριστερά και δεξιά, **οι πάροδοι**, από τις οποίες έμπαιναν οι ηθοποιοί και ο χορός. **Διαζώματα**, όπως και στα σημερινά γήπεδα, χώριζαν το κυρίως θέατρο, για να διευκολύνουν την κυκλοφορία των θεατών από τις κλίμακες-σκάλες. Τα τμήματα μεταξύ των κλιμάκων ονομάζονταν **κερκίδες**.

Οι δραματικοί αγώνες

Οι δραματικοί αγώνες στην Αθήνα διεξαγόταν στο θέατρο του Διονύσου, στη νότια πλευρά της Ακρόπολης, όπου διαμορφώθηκε ο χώρος. Αρχικά οι κερκίδες ήταν ξύλινες, αργότερα λίθινες. Υπεύθυνος της διοργάνωσης ο **επώνυμος άρχων**. Επέλεγε έργα, υποκριτές και χορηγούς (εύπορους πολίτες για χρηματοδότηση). Κριτές ήταν δέκα πολίτες, από τους οποίους επιλέγονταν πέντε μετά το τέλος των παραστάσεων. Έπαθλο του νικητή ήταν ένα στεφάνι κισσού.

Οι συντελεστές της παράστασης

Οι συντελεστές της παράστασης ήταν:

- **Ποιητής:** Είχε πολλαπλούς ρόλους, ήταν ταυτόχρονα συγγραφέας, σκηνοθέτης, μουσικοσυνθέτης, χορογράφος, σκηνογράφος.
- **Υποκριτές, δηλαδή οι ηθοποιοί:** Είχαν μεγαλοπρεπή εμφάνιση, χρησιμοποιούσαν προσωπεία-μάσκες και η υποκριτική τους βασιζόταν στη φωνή και τις κινήσεις.
- **Χορός:** Συνδύαζε τραγούδι και χορό και επικοινωνούσε με τους ήρωες μέσω του «**κορυφαίου**».
- **Κοινό:** Μαζική η προσέλευση και ενεργητική η συμμετοχή του. Υπήρχαν «**ραβδούχοι**» για την τήρηση της τάξης.

Οι μεγάλοι τραγικοί

Από τους τραγικούς ποιητές σημαντικότεροι υπήρξαν ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής και ο Ευριπίδης.

Ο **Αισχύλος** στους περσικούς πολέμους πολέμησε γενναία στο Μαραθώνα και τη Σαλαμίνα. Τον διέκρινε βαθιά θρησκευτικότητα, φιλοπατρία και φιλοσοφική διάθεση. Κέρδισε 13 πρώτες νίκες και είναι ο πρώτος από τους μεγάλους τραγικούς που χρησιμοποίησε και δεύτερο ηθοποιό. Εισήγαγε επίσης τις μεγαλοπρεπείς ενδυμασίες των ηθοποιών. Οι ήρωές του συντρίβονται συχνά από αμείλικτους θεούς. Η τραγωδία του Αισχύλου αντανακλά το θρησκευτικό και εθνικό πνεύμα της ηρωικής εποχής των περσικών πολέμων.

Ο **Σοφοκλής**, μεταγενέστερος του Αισχύλου, σε ηλικία 15 ετών ορίστηκε αρχηγός του χορού των εφήβων στις γιορτές για τη νίκη των Ελλήνων στη Σαλαμίνα. Κέρδισε συνολικά πάνω από 20 νίκες και αύξησε τον αριθμό των υποκριτών από δύο σε τρεις. Ζώντας την εποχή της μεγάλης πνευματικής ακμής της Αθήνας παρουσιάζει τους ήρωές του εξιδανικευμένους. Με τον Σοφοκλή η τραγωδία έφτασε στην τελειότητα και δικαιολογημένα ο Ξενοφών τον θεωρούσε τον «**τελειότατον τῶν τραγικῶν**».

Ο **Ευριπίδης** έχοντας συναναστραφεί με φιλοσόφους και τους πρώτους σοφιστές εισάγει στην τραγωδία το κριτικό πνεύμα. Οι ήρωες των τραγωδιών του συζητούν τα προβλήματα της εποχής, προβληματίζονται, αμφισβητούν την παράδοση και τους θεσμούς. Η τραγωδία με τον Ευριπίδη μπορεί να έχασε τη δραματική της ένταση, κέρδισε όμως σε ιδέες, γι' αυτό και ο ποιητής ονομάστηκε δίκαια ο «**ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος**». Συχνά στις τραγωδίες του τη λύση έδινε ένας θεός (ο «**ἀπὸ μηχανῆς θεός**») που εμφανιζόταν αναπάντεχα με τη χρήση ενός γερανού, του «**αἰωρήματος**»

Ονομαστική κατάσταση μαθητών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα

A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ				ΤΑΞΗ	ΤΜΗΜΑ
1	Γούνη Παναγιώτα				Γ	3ο
2	Ηλιάδου Μαρία				Γ	3ο
3	Λογοθέτης Άρης				Γ	3ο
4	Μανούρης Βασίλειος				Γ	3ο
5	Μπαλής Κωνσταντίνος				Γ	3ο
6	Μπεκάρης Δημήτριος				Γ	3ο
7	Μπούνας Πέτρος				Γ	3ο
8	Μπούτικος Βασίλειος				Γ	3ο
9	Νικολαΐδη Ζωή				Γ	3ο
10	Ντίλε Ευαγγελία				Γ	3ο
11	Παναγιώτου Αικατερίνη				Γ	3ο
12	Παπαδάτου Ιγυγένεια				Γ	3ο
13	Παπαδιαμάντη Κωνσταντίνα				Γ	3ο
14	Παπαδιώτης Κωνσταντίνος				Γ	3ο
15	Παπαλεοντίου Ευαγγελία				Γ	3ο
16	Παπαλεοντίου Ιουλία				Γ	3ο
17	Παππά Αντιγόνη				Γ	3ο
18	Παππός Άγγελος				Γ	3ο
19	Πιλιαφάς Ευστράτιος				Γ	3ο
20	Πορίκη Βίκυ				Γ	3ο
21	Πότση Δέσποινα				Γ	3ο
ΣΥΝΟΛΟ	21	ΣΥΝΟΛΟ ΑΓΟΡΙΩΝ	9	ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ	12	

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΥΛΙΚΟ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

2. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

3. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΧΩΡΟ ΔΩΔΩΝΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βλαχοπούλου Α. – Γραβάνη Κ. – Σούλη Χ.: Ανασκαφή Δωδώνης, 1998.

Γεωργοπαδάκου Α.: Ελληνική Γραμματολογία, από τις αρχές ως το τέλος του 6^{ου} μ. Χ αιώνα, Θεσσαλονίκη 1977.

Δάκαρης Σωτήριος: Δωδώνη, αρχαιολογικός οδηγός, Ιωάννινα 1986.

Δάκαρης Σωτήριος: Οδύσσεια και Ήπειρος, σε Ιλιάδα και Οδύσσεια, Μύθος και Ιστορία, Ιθάκη 1984.

Ευαγγελίδης Δ.: Ηπειρωτικά Έρευνα. Η ανασκαφή της Δωδώνης, 1935.

Albin Lesky, Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, Θεσσαλονίκη 1981.